



Latvijas Republikas Senāts

LĒMUMS

Rīgā 2025. gada 16. septembrī

Senāts šādā sastāvā: senators referents Māris Leja, senatores Sandra Kaija un Inguna Radzeviča,

rakstveida procesā izskatīja krimināllietu sakarā ar apsūdzētā /Persona A/ aizstāvja zvērīnāta advokāta Gata Štauera kasācijas sūdzību un tās papildinājumiem (turpmāk – kasācijas sūdzība) par Zemgales apgabaltiesas 2024. gada 12. novembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Zemgales rajona tiesas (Aizkrauklē) 2021. gada 15. novembra spriedumu

/Persona A/, personas kods /personas kods/,

atzīts par nevainīgu pret viņu celtajā apsūdzībā pēc Krimināllikuma 114. panta par īpaši aizsargājamas teritorijas iznīcināšanu, radot būtisku kaitējumu, un attaisnots.

[2] Ar Zemgales apgabaltiesas 2022. gada 11. aprīļa lēmumu, iztiesājot lietu sakarā ar Austrumzemgales prokuratūras prokurora Andra Preisa apelācijas protestu un Dabas aizsardzības pārvaldes apelācijas sūdzību, Zemgales rajona tiesas 2021. gada 15. novembra spriedums atstāts negrozīts.

[3] Ar Senāta 2023. gada 13. aprīļa lēmumu, izskatot krimināllietu sakarā ar Austrumzemgales prokuratūras prokurora A. Preisa kasācijas protestu un Dabas aizsardzības pārvaldes kasācijas sūdzību, Zemgales apgabaltiesas 2022. gada 11. aprīļa lēmums atcelts pilnībā un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā.

[4] Ar Zemgales apgabaltiesas 2024. gada 12. novembra spriedumu, atkārtoti iztiesājot lietu apelācijas kārtībā, Zemgales rajona tiesas 2021. gada 15. novembra spriedums atcelts.

/Persona A/ atzīts par vainīgu Krimināllikuma 114. pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar sabiedrisko darbu uz 200 stundām.

No /Persona A/ valsts labā piedzīta materiālā kaitējuma kompensācija 23 650euro.

[5] Apelācijas instances tiesa konstatēja, ka /Persona A/ iznīcināja īpaši aizsargājamu dabas teritoriju, ar to radot būtisku kaitējumu, jo laika periodā no 2017. gada 26. janvāra līdz 2019. gada 24. aprīlim /adrese/ īpašumā /Nosaukums/ nolīgtajiem darbiniekiem uzdeva nozāgēt tur augošo valsts nozīmes dabas pieminekli – aizsargājamu dižkoku Rietumu tūju – bez Dabas aizsardzības pārvaldes un /Nosaukums/ novada pašvaldības atļaujas.

Izpildot /Persona A/ rīkojumu, viņa darbinieki minētajā laika periodā šo aizsargājamo koku nozāgēja.

/Persona A/ darbību rezultātā radīts būtisks kaitējums – mantisks zaudējums 23 650euro.

[6] Par Zemgales apgabaltiesas 2024. gada 12. novembraspriekšmetu apsūdzētā /Persona A/ aizstāvis G. Štauers iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā lūdz atcelt tiesas spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzību apsūdzētā aizstāvis pamatojis ar šādiem argumentiem.

Apelācijas instances tiesa, atzīstot apsūdzēto par vainīgu Krimināllikuma 114. pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, norādījusi, ka pirmās instances tiesa nav vērtējusi dižkoka nociršanu „aiz noziedzīgas nevērības, proti, netieša nodoma esamību”. Līdz ar to tiesa noziedzīgu nevērību pielīdzinājusi netiešam nodomam un faktiski atzinusi, ka /Persona A/ rīkojies ar noziedzīgu nevērību, un tādējādi nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 9. un 10. pantu.

Turklāt tiesa nav izvērtējusi, vai rīkojums nozāgēt apaugumu, nenorādot konkrēti, kuri koki jāzāgē, ir vērtējama kā darbība, kas izdarīta aiz noziedzīgas nevērības.

Šādu tiesas spriedumu nevar atzīt par tiesisku un pamatotu Kriminālprocesa likuma 511. panta izpratnē. Minētais pārkāpums ir atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575. panta trešās daļas izpratnē.

Motīvu daļa

[7] Senāts norāda, ka izskatāmajā lietā ir konstatēta Krimināllikuma 114. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse.

Lietā konstatēts, ka nozāgētās tūjas apkārtmērs 1,3 metru augstumā no zemes bija 1,74 metri, tātad tas pārsniedza 1,5 metru robežu, līdz ar to kokam atbilstoši normatīvajam regulējumam bija dižkoka statuss neatkarīgi no tā, ka pie tā nebija izvietota informatīvā zīme (sk. arī Senāta 2024. gada 27. marta lēmumu lietā Nr. SKK-205/2024, *ECLI:LV:AT:2024:0327.11250041020.4.L,2020. gada 10. jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-507/2020*, [ECLI:LV:AT:2020:0710.A420319417.10.S](#), 9. punktu).

Ievērojot minēto, Senātam ir jāatbild uz jautājumu, vai apelācijas instances tiesas konstatētie faktiskie apstākļi dod pamatu kvalificēt apsūdzētā darbību kā izdarītu ar netiešu nodomu.

[7.1] Izskatot lietu kasācijas kārtībā pirmo reizi, Senāts 2023. gada 13. aprīļa lēmumā norādīja, ka pret darbību, kas veido šī nozieguma objektīvo pusi, ir nepieciešams konstatēt tiešu vai netiešu nodomu, savukārt pret kaitīgajām sekām ir pietiekams gan nodoms, gan neuzmanība abos to veidos.

Minētais atbilst Krimināllikuma 8. panta otrajā daļā noteiktajam, ka, nosakot noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas vainas formu, jākonstatē šīs personas psihiskā attieksme pret noziedzīgā nodarījuma objektīvajām pazīmēm.

Ievērojot minēto, apelācijas instances tiesai bija pienākums analizēt apsūdzētā subjektīvo attieksmi gan pret darbību, gan pret tās sekām un noteikt vainas formu attiecībā uz katru no šīm divām nozieguma objektīvās pusēs pazīmēm, un taisīt notiesājošu spriedumu vienīgi tad, ja konstatētā vainas forma atbilst Senāta norādītajai.

[7.2] Atzinumu par to, ka apsūdzētais viņam inkriminēto darbību ir veicis ar netiešu nodomu, apelācijas instances tiesa ir pamatojusi ar šādiem apsvērumiem.

Pirmās instances tiesa konstatēja, ka nav pierādījumu par apsūdzētā nodomu iznīcināt dižkoku, jo viņš pieaicināja speciālistus, kas izvērtēja cērtamos kokus, un interesējās pašvaldībā par ciršanas atļauju, tomēr tiesa neizvērtēja dižkoka nociršanu „aiz noziedzīgas nevērības, proti, netieša nodoma esamību.”

Turpmāk tiesa spriedumā konstatējusi, ka apsūdzētais nav vērsies pašvaldībā, lai saņemtu ārpus meža augoša koka ciršanas atļauju (*sprieduma 11.5. punkts*), un devis rīkojumu nozāgēt kokus konkrētajā teritorijā (*sprieduma 11.6. punkts*). Savukārt, analizējot normatīvo regulējumu, tiesa secinājusi, ka aizsargājama koka ciršanai nepieciešama Dabas aizsardzības pārvaldes atļauja neatkarīgi no tā, vai koks ir marķēts ar informatīvu zīmi vai iekļauts publiski pieejamā datu bāzē (*sprieduma 11.7. punkts*).

Savu vērtējumu apelācijas instances tiesa noslēgusi ar šādiem secinājumiem.

Nav izšķirošas nozīmes apstāklim, ka pie Rietumu tūjas nebija izvietota informatīvā zīme un dižkoka statuss nebija reģistrēts vides informācijas sistēmā. Nenoliedzami, ka dižkoka statusa reģistrēšana vides informācijas sistēmā varētu ievērojami atvieglot apsūdzētā iespējas orientēties savos pienākumos, tomēr reģistrācijas neesība nenozīmē, ka koks šādam statusam neatbilst. Apsūdzētais nav izpildījis normatīvajos aktos uzlikto pienākumu saņemt attiecīgo ciršanas atļauju, bet paļāvies uz citu personu viedokli, kuru kompetencē neietilpst ciršanas atļauju izsniegšana (*sprieduma 11.7. punkts*).

[7.3] Senāts konstatē, ka, lai gan apelācijas instances tiesa spriedumā atsaukusies uz Senāta2023. gada 13. aprīļa lēmumāsniegto likuma tulkojumu, tomēr, vērtējot faktiskos apstākļus, tā nav ņēmusi to vērā, jo faktiski atzinusi, ka pret apsūdzētā darbību – rīkojumu nozāgēt dižkoku – pietiekoši konstatēt noziedzīgu nevērību.

Minētais secinājums izriet ne vien no apelācijas instances tiesas norādes, kurā noziedzīgas nevērības un netieša nodoma jēdzieni lietoti kā sinonīmi, bet arī no tās veiktā pierādījumu vērtējuma, kas liecina, ka attiecībā uz apsūdzētajam inkriminēto darbību tiesa faktiski konstatējusi neuzmanību.

No apelācijas instances tiesas sprieduma izriet, ka tiesa nav atzinusi tieša nodoma esību attiecībā uz apsūdzētajam inkriminēto darbību – rīkojumu nozāgēt dižkoku. Tas būtu konstatējams tad, ja apsūdzētais būtu zinājis koka aizsargājamo statusu un devis rīkojumu to nozāgēt. No tiesas konstatētajiem apstākļiem izriet, ka šāda iespēja ir izslēgta.

Atzīstot, ka apsūdzētais viņam inkriminēto darbību ir veicis ar netiešu nodomu, tiesa nav ņēmusi vērā, ka šis nodoma veids būtu konstatējams tad, ja būtu pierādīts, ka apsūdzētais uzskatījis par iespējamu, ka, dodot rīkojumu cirst kokus, var tikt nocirsts arī dižkoks (nodoma zināšanas jeb intelektuālais elements), un apzināti pieļāvis jeb samierinājies ar to (nodoma gribas elements).

No pārsūdzētā sprieduma izriet, ka tiesa konstatējusi vienīgi to, ka situācijā, kad pie koka nebija izvietota informatīvā zīme un tas nebija reģistrēts vides informācijas sistēmā, apsūdzētais nebija izdarījis visu viņam objektīvi iespējamo, lai noskaidrotu koka juridisko statusu kompetentajā iestādē, bet paļāvies uz trešo personu viedokli. Šādi apstākļi var tikt atzīti par pietiekamiem, lai konstatētu neuzmanību, taču tie nav pietiekami netieša nodoma atzīšanai.

Apzināta rīcība ar netiešu nodomu nav izsecināma tikai no tā vien, ka koka aizsargājamo statusu teorētiski bija iespējams noskaidrot.

Lai gan apelācijas instances tiesa ir vērtējusi arī apstākļus, uz kuriem Senāts bija norādījis 2023. gada 13. aprīļa lēmumā, atceļot pirmo apelācijas instances tiesas nolēmumu šajā lietā, tomēr tie bija jāvērtē kopsakarā ar pārējiem lietā esošajiem pierādījumiem, arī apsūdzētā un liecinieku liecībām. Šādu vispusīgu vērtējumu tiesa nav veikusi.

[7.4] Ievērojot minēto, Senāts secina, ka apelācijas instances tiesa, vērtējot lietas faktiskos apstākļus, ir vadījusies pēc kļūdainiem juridiskiem kritērijiem. Tādējādi tās spriedums nav atzīstams par likumīgu un pamatotu un ir atceļams.

[8] Atceļot apelācijas instances tiesas spriedumu pilnībā un nosūtot lietu jaunai izskatīšanai, Senāts atzīst par nepieciešamu sīkāk izskaidrot netieša nodoma pazīmes.

[8.1] Senāts norāda, ka netiešs nodoms pret darbību pastāv tad, ja persona droši nezina, taču uzskata par iespējamu, ka pastāv apstākļi, kas atbilst noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmei (zināšanas jeb intelektuālais elements), tomēr veic attiecīgo darbību, apzināti pieļaujot jeb samierinoties ar to, ka attiecīgais apstākļi varētu pastāvēt (gribas elements).

Piemērojot minēto atziņu konkrētajiem apstākļiem, ir secināms: lai konstatētu netiešu nodomu pret darbību – rīkojumu nozāgēt dižkoku –, jābūt konstatētiem apstākļiem, kas apsūdzētajam radīja pamatu nopietni pieļaut to, ka kādam no kokiem varētu būt īpašs aizsardzības režīms (zināšanas elements), bet apsūdzētais, apzināti pieļaujot jeb samierinoties ar šādu varbūtību (gribas elements), deva rīkojumu koku nocirst.

Šādas psihiskās attieksmes būtiskākais kritērijs ir šāds: jo ar lielāku varbūtību apsūdzētais apzinājies iespēju, ka nocērtamais koks varētu būt dižkoks, jo drīzāk viņš šo iespēju apzināti pieļāvis jeb samierinājies un tādējādi rīkojies ar netiešu nodomu. Un otrādi – jo ar mazāku varbūtību apsūdzētais to apzinājies, jo drīzāk netieša nodoma nav. Tas skaidrojams ar to, ka no nodoma zināšanas elementa intensitātes pakāpes iespējams izdarīt secinājumu arī par gribas elementa pastāvēšanu.

Minētais atbilst pieejai, kas tiek piemērota arī citos noziedzīgos nodarījumos. Piemēram, netiešs nodoms ir iespējams attiecībā uz cietušā vecumu, izdarot noziedzīgu nodarījumu pret tikumību un dzimumneaizskaramību (*Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2. daļa. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 348. lpp.*) un attiecībā uz sievietes grūtniecību, izdarot slepkavību (*Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 151.–152. lpp.*).

[8.2] Pārbaudot netiešu nodomu, nozīme ir piešķirama apsūdzētā priekšzināšanām un pieredzei, rīcības motīviem un mērķiem, kā arī viņa rīcības blakus apstākļiem, piemēram, steidzīgai, maskētai rīcībai vai izvairīšanās mēģinājumiem no iespējamā pārkāpuma atklāšanas, kas var kalpot par netieša nodoma pazīmi. Tāpat nozīmīgi ir koka vizuālie parametri: jo vairāk tie pārsniedz noteikto robežvērtību, no kuras koks uzskatāms par dižkoku, jo mazāk ticama ir apsūdzētā nezināšana par tā aizsargājamo statusu.

Būtiski arī izvērtēt gan apsūdzētā veiktos, gan neveiktos pasākumus koka tiesiskā statusa noskaidrošanai, tajā skaitā to, vai ticama ir apsūdzētā liecība, ka viņš vērsies pašvaldībā un saņēmis atbildi, ka atļauja koku ciršanai nav nepieciešama.

Šo apstākļu nozīme vērtējama kopsakarā, neaprobežojoties tikai ar viena atsevišķa apstākļa izvērtējumu. Turklāt norādītais uzskaitījums nav uzskatāms par izsmēlošu.

[8.3] Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa nav vērtējusi arī apsūdzētā subjektīvo attieksmi pret Krimināllikuma 114. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sekām. Tādēļ, ja, izskatot lietu no jauna apelācijas kārtībā, tiesa konstatēs, ka attiecībā uz apsūdzībā inkriminēto darbību – rīkojumu nozāgēt dižkoku – apsūdzētais rīkojies ar netiešu nodomu, tai ir jāizvērtē arī šis jautājums.

Senāts vērš uzmanību, ka, nosakot, kas ir uzskatāms par noziedzīga nodarījuma sekām izskatāmajā lietā, ir jāņem vērā, ka apsūdzētajam inkriminēta noziedzīga nodarījuma izdarīšana netiešās jeb pastarpinātās izdarīšanas formā, proti, dižkoka nociršanai apsūdzētais izmantojis trešo personu, kura pie kriminālatbildības netiek saukta. Šādā gadījumā apsūdzētais ir atbildīgs par trešās personas darbībām, un tādēļ dižkoka nociršana kvalificējama kā viņa paša darbība.

No minētā izriet, ka par noziedzīga nodarījuma sekām ir atzīstams apsūdzībā norādītais mantiskais kaitējums.

[8.4] Rezumējot minēto, Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa, noziedzīgu nevērību pielīdzinot netiešam nodomam, nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 9. pantu, tādējādi pieļaujot Kriminālprocesa likuma 574. panta 1. punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu, tādēļ tās nolēmums ir atceļams pilnībā un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanas apelācijas instances tiesā.

[9] Apsūdzētajam /Persona A/ drošības līdzeklis nav piemērots.

Senāts atzīst, ka drošības līdzekļa piemērošanai apsūdzētajam šajā kriminālprocesa stadijā nav tiesiska pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. pantu un 587. panta pirmās daļas 2. punktu, Senāts

nolēma

atcelt Zemgales apgabaltiesas 2024. gada 12. novembraspriekšmetu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

M. Leja S. Kaija I. Radzeviča